

130 години от рождението на Елисавета Консулова-Вазова (1881–1965)

Известната българска художничка Елисавета Консулова-Вазова и до днес олицетворява сбъднатата мечта на всяка модерна жена – щастлив семеен живот, професионална реализация и активна обществена дейност.

Автопортрет

ДЕТСТВО И ОБРАЗОВАНИЕ

Елисавета Консулова е родена на 4 декември 1881 г. в Пловдив в семейството на богатия търговец Георги Консулов – високообразован и предприемчив българин, сподвижник на В. Левски. Тя е 10-годишна, когато цялото семейство се мести в София, защото баща ѝ е назначен за директор на спиртната фабрика. С благословията на баща си през 1897 г. Елисавета Консулова се записва да следва живопис в Държавното рисувално училище при проф. Ярослав Вешин. След завършване на образованието си през 1902 г. тя започва работа като учителка по рисуване, за да издържа семейството си. Още по време на следването си тя се запознава с младия тогава юрист Борис Вазов, брат на Иван Вазов, с когото дълго време си кореспондира тайно. Тази връзка завършва с брак през 1906 г., въпреки възраженията на майка ѝ, която е убедена, че бъдещият ѝ съпруг няма достатъчно средства, за да ѝ осигури финансова стабилност.

Е. Консулова-Вазова успява да спечели на своя страна семейството на съпруга си – Иван Вазов не само е впечатлен от таланта ѝ, но ѝ позволява да го рисува („Иван Вазов на разходка“, „Иван Вазов на почивка“). Свекървата Съба Вазова също я цени и, въпреки своето патриархално разбиране за мястото на жената в семейството, ѝ разрешава да заминае за Германия, за да продължи образованието си. През 1909 г. Е. Консулова-Вазова, заедно с двете си малки дъщери, заминава на специализация в Мюнхенската академия. По време на престоя си в Берлин и Мюнхен Е. Консулова-Вазова е впечатлена от културно-образователната политика на тези държави. Затова тези пътувания не само носят допълнително самочувствие на художничката, но се оказват полезни за нея – благодарение на натрупания опит тя продължава своята обществена дейност през следващите десетилетия. По това време съпругът ѝ вече е известен политик и депутат, сътрудник на вестниците „Мир“ и „Демократически преглед“. Семейството има три дъщери – Елка, Събина, повече известна като Бинка, и Анна. По-късно първите две ще поемат по стъпките на майка си, насочвайки се към изобразителното изкуство, а най-малката ще стане известен лекар.

ПЪРВИ СТЪПКИ

След завръщането си в София Елисавета продължава заниманията си по рисуване. Тя се смята за един от основоположниците на пленерната живопис в България. В творчеството ѝ преобладават портретите и натюрмортът. Активното участие на художничката в културния живот на България започва още през първо-

то десетилетие на XX век. Първият ѝ контакт с Прага е през 1911 г., когато Е. Консулова-Вазова взема участие в изложбата „Българска жена“ в Прага и на която представя свои творби от последните четири години – цветя, салонни портрети на дами.

По време на Балканските войни Елисавета Консулова-Вазова служи като самарянка в Ямбол, Лозенград и край Чаталджа. След Първата световна война тя отново се връща към заниманията си по рисуване и се ангажира с културна дейност – участва в изложба на Дружеството на художниците в България и помага за създаване на българския куклен театър. Единственият куклен театър до този момент е бил този, в пивоварната на братя Прошек.

В ПРАГА

Авторитетът на Елисавета Консулова-Вазова като българска художничка се засилва с участието ѝ в изложбата на българското изкуство в Прага през 1926 г. Нейният „чешки“ период започва през следващата година. Тогава съпругът ѝ е назначен за български пълномощен министър в Прага, където остава с цялото си семейство до 1933 г. Престоят в Прага открива на Е. Консулова-Вазова прекрасна възможност да използва интелектуалния си потенциал. Тя участва в културните изяви на дружеството „Чехословашко-българска взаимност“, създава първия пансион за български студентки в Прага с помощта на проф. Ян Мърквичка. Годишната 1929 г. е свързана с две значими нейни прояви в столицата на Чехословакия. Първата е във връзка с провеждането на учредителния конгрес на Международния съюз на

куклените дейци (UNIMA) в Прага, на който тя е поканена – единствената представителка от България. Втората изява е участието ѝ в Международния конгрес на народните изкуства, отново в столицата на Чехословашката република. На конгреса тя изнася доклад за българския фолклорен костюм. Интересът на Елисавета Консулова-Вазова към българския народен бит и култура я подтиква да вземе активно участие и в организираната от кръжока „Българско народно изкуство“ изложба, която се провежда през май-юни 1930 г. в Художествено-индустриалния музей в Прага. Същата година българската художничка е поканена да изнесе доклад на конгреса на „Съюза на славянските жени“ в Прага. Там тя идва като представител на Славянското дружество и Славянска беседа.

В Прага семейството се замесва в скандала между Дора Габе и Кирил Христов. Поводът е лекцията „Съдбата на днешната българска литература“, която поетесата изнася в чехословашката столица. В нея тя съвсем бегло споменава приноса на Кирил Христов. Известният със своята суетност поет смята това за проява на пренебрежение и голяма обида. Сериозно засегнат, той написва злъчна статия срещу поетесата, отпечатана в чешки вестник. Статията му излага България и Борис Вазов настоява К. Христов да се извини на Дора Габе. С цел да потуши избухналия скандал, Елисавета Консулова дава пищен прием в българската легация. Идват 180–200 души от културния елит на Прага, сред които писателят Карел Чапек и художникът Ян Мърквичка.

ОТНОВО В СОФИЯ

По време на престоя си в Чехословашкия именитата художничка е впечатлена от грижите, които се полагат за повишаване на домашната култура на жените в младата чехословашка държава: „През време на пребиваването ми в Прага от 1926–1933 година имах случай да се запозная с всичко, което правят там за повдигане на домашната култура както в градовете, така и в селата. Аз отдавна си мислех, че в нашата хубава, богата страна, при нашия интелигентен народ, животът би

Ателието на художничката

Семейство Вазови

бил много по-щастлив, ако имахме много по-висока домашна култура. Това, което се вършеше в Чехословашката, ми направи силно впечатление, и като се завърнах, се залових да направя нещо в това направление.“ Наистина, малко след завръщането си, Елисавета Консулова-Вазова започва да издава периодичното издание „Беседа“ – първо като вестник, а след това като списание, което по-късно се преименува на „Дом и свят“. Целта на инициативната българска общественичка е да създаде „списание за по-интелигентната българка“, която „да бъде улеснена в своите задачи на домакиня и майка, за да ѝ остане повече време за нейното лично духовно издигане“. Сътрудници на списанието са Александър Балабанов, Дора Габе, Екатерина Каравелова, Елисавета Багряна, Елин Пелин, Йордан Йовков и др. Съпругата на Борис Вазов продължава да се занимава и с изобрази-

телно изкуство – през 1934 и 1935 г. тя участва в две изложби в София, втората от която е посветена на българското изкуство. За своята обществена и благотворителна дейност тя е наградена през 1937 г. с почетния знак „За насърчение към човеколюбие“ – II степен. Годината 1938 г. също е свързана с две значими събития – през май тя става съорганизатор на Общата художествено-занаятчийска изложба в София, а през лятото помага в организирането на Българската етнографска изложба в Прага, открита в Етнографския музей.

През 1939 г. Елисавета Консулова-Вазова основава и става председател на дружеството „Български дом“, което съществува до 1945 г. То си поставя за цел да повиши домашната култура на българската домакиня. Дружеството се радва на голяма популярност, защото за съвсем кратък период членовете му нарастват до 400 души.

След Втората световна война Елисавета Консулова-Вазова започва да издава детски книжки – преводи на приказки. През 1948 г. тя става член на Съюза на българските художници. Осем години по-късно именитата художничка организира самостоятелна юбилейна изложба. Надживявайки съпруга си с 8 години, тя умира през август 1965 г.

Д-р Красимира Мархалева